

Джек Лондон

ОТСТЪПНИКЪТ

За честен труд през този ден дай сили, господи, на мен. Умра ли, боже, още днес, труда си нека свърша с чест. Амин

– Джони, ако не станеш, няма да ти дам да сложиш хапка в устата си!

Заплахата не оказа никакво въздействие върху момчето. То продължаваше упорито да спи, като не искаше да се откъсне от съня, така както мечтателят – от своята мечта. Момчето бе свило леко ръце в юмруци и сега нанасяше с тях слаби, конвулсивни удари във въздуха. Тези удари бяха предназначени за майка му, но привикнала на това, тя ловко ги отбягваше, като същевременно грубо го раздрусваше за рамото.

– Остави ме на мира!

Този сподавен вопъл, изникнал някъде в дълбините на неговия сън, се извиси бързо нагоре и миг след това премина в гневен вик, после затихна и се превърна в жалък стон. Това беше животинският вик на същество, което мълча, вик, пропит с безграничен протест и болка.

Но майката не му обърна внимание. Жена с тъжни очи и уморено лице, тя бе свикнала с това свое ежедневно задължение. Хвана завивките и ги задържа. Момчето престана да размахва юмруци и се впи отчаяно в тях. Сви се на топка в края на леглото, все още със завивките отгоре си. Майката се опита да ги свали на пода. Момчето се противеше. Тогава жената напрегна сили и успя да изтегли момчето заедно със завивките, които то инстинктивно стискаше, за да се предпази от студа, който пощипваше тялото му.

Така то допълзя до края на леглото и за малко, не падна на пода с главата напред. Тук съзнанието му се пробуди. Момчето се повдигна и се задържа за миг на самия край на леглото. След това спусна крака на пода. В същия миг майка му го хвана за рамената и го разтърси силно. То отново замахна с юмруци, този път по-силно и по-целенасочено. В

същото време очите му се отвориха и майка му го пусна. Бе се събудило.

– Ставам! – промърмори то. Тя вдигна лампата и бързо излезе от стаята, като го остави в тъмното.

– Ще ти удържат от заплатата – предупреди го тя.

Джони не обърна внимание на тъмнината. Облече се и отиде в кухнята. Твърде тромавата му походка не подхождаше на неговото слабо тяло. Краката му се влачеха от собствената си тежест, което изглеждаше твърде странно, защото бяха много тънки. Той дръпна към масата един издънен стол.

– Джони! – извика рязко майка му. Той се надигна също така рязко

и мълчаливо се приближи до омазнения, мръсен умивалник. От канала излизаше неприятна миризма, но той не ѝ обърна внимание. Това, че един умивалник вони, беше за него съвсем естествено, както беше естествено сапунът да е измърсен от помия и да се пени мъчно. Джони не се и опита да го разпени. Плисна се с няколко шепи студена вода, която течеше от крана, и с това приключи миенето. Не си изми зъбите по простата причина, че никога не беше виждал четка за зъби, нито пък знаеше, че в света съществуват хора, които са толкова прости да си губят времето с миене на зъби.

– Можеш да се миеш поне веднъж на ден, без да ти напомнят за това! – упрекна го майка му.

Тя придържаше ступения похлупак на кафеничето, докато пълнеше двете чаши с кафе. Той не отвърна нищо, защото това беше една постоянна разправия между тях, а по този въпрос майка му бе твърда като скала. „Веднъж на ден“ означаваше задължението да измива сутрин лицето си. Той се избърса с един захабен пешкир – мокър, мръсен и орфан, който остави влакнцата по лицето му.

– Как ми се иска да не живеем толкова далеч – рече тя, когато той седна на масата. – Мъча се да правя всичко, което е по силите ми. Сам знаеш това. Тук плащаме за квартира един долар по-малко, което е голяма икономия за нас, и ни е по-широко. Сам знаеш.

Джони почти не я слушаше. Бе чувал тези приказки и преди, безброй пъти. Кръгът на нейните разсъждения бе ограничен и тя все се връщаше към това колко им е трудно, че живеят далече от фабриките.

– Един долар означава повече храна – каза поучително той. – Предпочитам да ходя повече, но и да ям повече.

Джони се хранеше бързо, дъвчеше надве-на три хляба и преглъщаше почти несдъвканите залци заедно с топлата, мътна течност, която наричаше кафе. Джони мислеше, че пие кафе, и то чудесно кафе. Това бе една от малкото илюзии, които животът бе запазил у него. Никога през живота си Джони не бе вкушал истинско кафе.

Като допълнение към хляба имаше и малко парче студено свинско. Майка му напълни отново чашата. Като дояде хляба си, Джони се огледа за още. Тя разбра въпросителния му поглед.

– Е, не ставай такава лакомия, Джони – обади се тя, – ти получи своя дял. Братята и сестрите ти са по-малки от теб.

Той не отвърна нищо на отпавения му упрек. Не обичаше да говори. И престана да хвърля жадни погледи. Никога не се оплакваше и се отличаваше с покорност, която беше ужасяваща, подобна на училището,

в което я бе научил. Джони допи кафето, избърса уста с опакото на ръката си и понечи да стане.

– Почакай малко – каза бързо майка му. – Струва ми се, че мога да ти отрежа още една филийка, съвсем тъничка.

Тя приложи малка хитрина. Отрязва филия от хляба, но пхна филията и хляба обратно в кутията и му подаде една от своите две филии. Вярваше, че е успяла да го измами, но той видя хитрината ѝ. Въпреки това Джони пое хляба без никакво угризение. Той разсъди философски, че поради своята постоянна болнавоост майка му, така или иначе, не може да яде много.

Майката забеляза, че той дъвче хляба си сух, затова се пресегна и изля своето кафе в неговата чаша.

– Тази сутрин нещо не ми е добре на стомаха – обясни тя.

Едно далечно, проточено и остро изсвирване накара и двамата да скочат на крака. Майката погледна към тенекияния будилник, поставен на полицата. Стрелките сочеха пет и половина. Останалите работници от фабриката тъкмо се събуждаха от сън. Тя загърна раменете си с шал, а на главата си нахлупи охлузена, безформена стара шапка.

– Трябва да тичаме – каза тя, като намали фитила на лампата и го духна.

Излязоха пипнешком от стаята и се спуснаха по стълбите. Навън беше ясно и студено и Джони по тръпна при първия досег с хладния въздух. Звезди те все още блестяха ярко на небето, а градът спеше забулен в тъмнина. И двамата провлачваха краката си, като ходеха. В мускулите им нямаше никакъв стремеж да повдигат стъпалата от земята.;

След като вървяха петнадесет минути, без да проговорят, майка му кривна надясно.

– Не закъснявай! – прозвуча последното ѝ напомняне от мрака, който я поглъщаше.

Той не отвърна нищо, а продължи да върви напред. В района на фабриките навсякъде около него се отваряха врати и скоро Джони се смеси с тълпата, която напираше в мрака. Когато мина през портала на фабриката, в която работеше, сирената отново изсвири. Той извърна глава на изток. Над покривите на къщите, нащърбили фона на небето, за почваше да пълзи бледа светлина. Това бе всичко, което Джони видя от раждащия се ден, после обърна гръб и се присъедини към тълпата работници.

Джони зае мястото си в една от дългите редици на машините. Пред него, над сандък, пълен с малки макарички, се въртяха бързо големи

цеви. На тях той намотаваше ютените нишки от малките макарички.

Работата беше проста. Единственото, което се изискваше при нея, бе бързината. Малките макарички се размотаваха толкова бързо, а големите цеви, които се намотаваха, бяха толкова много, че не оставаше и минутка свободно време.

Джони работеше механично. Когато някоя малка макаричка се размотаеше, той използваше лявата си ръка за спирачка, с която спираше намотаващата се цев, като в същото време с палец и показалец хващаше свободния край на нишката. В този миг дясната му ръка поемаше свободния край на другата макаричка. Тези две различни движения извършва ше бързо и едновременно с двете си ръце. След това,

подобно на светкавица, пръстите му завързваха двата края на нишките и отпускаха макарите. Нямахме нищо мъчно да се направи възелът. Веднъж даже се похвали, че може да завърже нишките и насън. И може би затова понякога нощем му се струваше, че работи цели години без прекъсване и завързва безброй нишки.

Някои от момчетата хитруваха, като не заменяха малките макарички с нови, след като се размотаеха, и по този начин губеха време, а машините работеха напразно. Затова имаше надзирател, който наблюдаваше да не се вършат подобни работи. Той хвана съседа на Джони в момента, в който прилагаше тази хитрина, и здравата му опъна ушите.

– Я погледни Джони! Защо и ти не работиш като него? – попита раздражено надзирателят.

Макарите, с които работеше Джони, се въртяха с бясна бързина, но той не се развълнува от тази косвена похвала. Едно време това можеше да стане... но то бе отдавна, много отдавна. Лицето му остана равнодушно, докато слушаше как го сочат за пример. Беше образцов работник. Джони знаеше това. Често му го казваха. Похвалата стана толкова обикновено нещо, че престана да има каквото и да е значение за него. От образцов работник той се бе превърнал в образцова машина. Когато работата му не беше добра, това не се дължеше нито на него, нито на машините, а на недоброкачествения материал. Както е невъзможно една изправна машина да изрязва лошокачествени пирони, така бе невъзможно и Джони да допуска грешки в своята работа.

В това нямаше нищо чудно. Той не помнеше да е стоял някога настрани от машините. Те просто се бяха сраснали с него: във всеки случай той бе израсъл с тях. Преди дванадесет години в тъкачната на същата тази фабрика едно събитие развълнува за малко работниците. Майката на Джони припадна. Сложиха я да легне на пода, сред грохота на

машините, и извикаха две стари жени от становеите им. Майсторът им помагаше. След няколко минути в тъкачната се появи едно ново същество, което не беше влязло заедно с другите работници през вратите на фабриката. Това бе Джони. Той се роди с трясъка и тътена на становеите в ушите си и глътна още с първото поемане на дъх топлия влажен въздух,

изпълнен с памучни пращинки. Закашля се още същия ден, като се помъчи да изчисти от дробовеите си този прах; по същата причина кашля и досега.

Момчето до Джони хълцаше и подсмърчаше Лицето му беше изкривено от омраза към надзирателя, който го наблюдаваше отдалече, но сега цевите се намотаваха бързо. Момчето сипеше ужасни ругатни към въртящите се пред очите му макари, ала на няколко крачки от него гласът му се поглъщаше веднага от трясъка на машините, обкръжил го като стена.

Джони не обръщаше никакво внимание на това ' което ставаше наоколо. Възприемаше нещата по свой собствен начин. При това всичко, когато се повтаря често става досадно, а подобни случки той бе наблюдавал безброй пъти. Струваше му се също така безсмислено да се опълчва срещу надзирателя, както и да се противопоставя на волята на машината. Машините се правят, за да могат по някакъв начин да работят и да изпълняват известни задължения. Същото беше и с надзирателите.

Към единадесет часа в помещението настъпи вълнение. По напълно тайнствен начин вълнението моментално премина навсякъде. Еднокракото момче, което работеше от другата страна на Джони, заподскача бързо по пода към празната количка, с която превозваха макарите. То се шумгна и се скри в нея заедно с патериците си. Към тях приближаваше управителят на фабриката, придружен от млад мъж. Мъжът бе облечен много хубаво и носеше колосана риза – истински джентълмен според степенуването което Джони правеше на хората, а освен това бе инспектор.

Инспекторът оглеждаше остро момчетата, като минаваше край тях. От време на време се спираше и задаваше въпроси. Когато правеше това, той беше принуден да вика с всички сили и тогава лицето му се криеше смешно от усилията, които полагаше, да го чуят. Бързият му поглед забеляза празната машина до Джони, но той не каза нищо. Джони също привлече вниманието му и инспекторът рязко се спря. Хвана Джони за ръката, дръпна го настрана от машината, но я пусна с учудено възклицание.

– Доста мършавичка – усмихна се загрижени управителят.

– Тънка като пищялка – последва отговор. – Погледнете краката му. Момчето има рахит, наистина още в началния стадий, но все пак го е пипнал, и Ако епилепсията не го довърши, за това ще бъде виновна туберкулозата, която ще свърши работата си по-бързо от нея.

Джони слушаше, но не разбираше нищо. Освен това бъдещите злини не го интересуваха. Сега в лицето на инспектора го заплашваше непосредствена и по-сериозна опасност.

– А сега, моето момче, искам да ми кажеш самата истина – каза или по-скоро изкряска инспекторът, като се наведе близо до ухото на момчето. – Колко си годишен?

– Четиринадесет – излъга Джони, и то с цялата сила на белите си дробове. Той излъга с такъв силен глас, че от гърдите му се изтръгна суха, остра кашлица, която откърти праха, полепвал се през цялата сутрин по дробовете му.

– Има вид най-малко на шестнадесетгодишен – каза управителят.

– Или на шестдесетгодишен – добави остро инспекторът.

– Той винаги е изглеждал така.

– Откога? – попита бързо инспекторът.

– Ами че от години. Никога не е изглеждал по-стар.

– Или по-млад, ако мога да забележа. Предполагам, че през годините, за които говорите, е работил тук?

– С малки прекъсвания, но това беше, преди да се гласува новият закон – побърза да добави управителят.

– Никой ли не работи на тази машина? – попита инспекторът, като посочи към оставената на произвола машина до Джони, на която полунамотаните цеви се въртяха като бесни.

– Така изглежда. – Управителят направи знак на надзирателя да се приближи и закрещя в ухото му, като сочеше към машината. – Никой – докладва той на инспектора.

Те отминаха, а Джони поднови работата си, облекчен, че опасността е преминала. Момчето с единия крак обаче няма такъв късмет. Инспекторът с острия поглед го измъкна от количката. Устните на

момчето трепераха, а по лицето му бе изписано изражение на човек, постигнат от тежко и непоправимо нещастие. Надзирателят го погледна удивен, като че виждаше момчето за първи път, докато на лицето на управителя се изписа ужас и крайно недоволство.

– Познавам го – каза инспекторът. – Той е на дванадесет години. Три пъти го уволнявам тази година от различни фабрики. Вашата е

четвърта. Той се обърна към еднокракото момче:

– Ти ми даде честна дума, че ще тръгнеш на училище.

Момчето избухна в плач.

– Моля ви, господин инспекторе, две малки деца умряха в нашето семейство, ние сме ужасно бедни,

– А защо кашляш така? – попита инспекторът, като че го обвиняваше в някакво престъпление.

И еднокракото момче отвърна, сякаш се оправдаваше.

– А, това е нищо. Миналата седмица се простудих, господин инспекторе. Нищо повече.

В края на краищата еднокракото момче излезе от помещението заедно с инспектора, придружен от разтревожения и протестиращ управител.

След това еднообразието започна отново. Дългата сутрин и още по-дългия следобед най-сетне се изнизаха и сирената извести края на работното време. Сумракът беше вече паднал, когато Джони премина през портала на фабриката. Междуременно слънцето беше завършило пътя си по златната стълба на небето, заляло бе земята със своята благодатна топлина, беше се спуснало надолу и изчезнало на запад зад нащърбения от покривите на къщите хоризонт.

Вечерята беше единственото време през деня, в което семейството се хранеше заедно – времето, когато Джони виждаше своите по-малки братя и сестри. За него това беше равносилно на среща, защото чувствуваше себе си много стар, а децата отчайващо малки. Джони не можеше да търпи тяхната изключителна, учудваща жизненост. Не я разбираше. Неговото собствено детство отдавна бе минало. Той приличаше на сприхав старец, отегчен от необузданата им жизненост, която му се струваше глупава до безобразие. Седнал мълчаливо на масата, той ги наблюдаваше с мрачен поглед, като се утешаваше

при мисълта, че скоро и те ще трябва да тръгнат на работа. Тя ще ги поочука и ще ги направи улегнали солидни като него. Като всички хора, и Джони се

смяташе за мерило на вселената.

Докато вечеряха, майка му обясняваше по най-различни начини и с безкрайни повторения, че се мъчи да прави всичко, което е по силите ѝ, затова след привършване на оскъдната вечеря Джони отмести стола си с чувство на облекчение и стана. Той се поколеба за миг дали да си легне, или да излезе пред вратата. Накрая избра второто. Той не отиде далече. Седна на площадката пред къщата, подгъна крака, приведе напред

тесните си рамене, опря лакти на коленете и подпря брада на дланите си.

Джони седеше и не мислеше за нищо. Почиваше си. Мозъкът му дремеше. Братчетата и сестричките му излязоха навън и заиграха шумно около него с други деца. Един електрически глобус на ъгъла на улицата пръскаше светлината си върху развеселените деца. Джони бе мрачен и раздражителен, децата знаеха това, но желанието да се забавляват ги подтикна да го подразнят. Те се заловиха за ръце и като подскачаха, в такт, запяха в лицето му разни безсмислени, но подигравателни песнички. Отначало той процеди през зъби някакви ругатни – ругатни, които беше научил от устата на разни надзиратели. Като разбра, че това е безполезно, потъна в упорито мълчание; само така можеше да запази достойнството си.

Брат му Уил, роден след него и току-що навършил десет години, ръководеше цялата лудория. Джони не хранеше особено нежни чувства към него. Преднината, която даваше на Уил във всичко, тровеше от много отдавна живота му. Джони бе твърдо убеден, че Уил му е страшно задължен, без да е благодарен ни най-малко за това. По времето, когато и той играеше по улиците, далече някъде в забуленото минало, ограбваха голяма част от времето му, определено за игра, като го принуждаваха да се грижи за Уил. Тогава Уил беше бебе и майка им, както и сега, прекарваше по цял ден из фабриките. На Джони се падна да изпълнява едновременно задълженията на баща и на майка.

Това, от което се отказваше и лишаваше Джони, не отиваше напразно. Уил бе добре сложен, доста

як, висок колкото по-големия си брат и даже по-пълен от него. Като че кръвта на единия преминаваше във вените на другия. С характеристиките им бе същото. Джони беше потиснат, изтощен, лишен от жизненост, докато по-малкият му брат прашеше от здраве и сили.

Подигравателната песен на децата ставаше все по-силна и по-силна. Като подскачаше, Уил се приближи до Джони и му се изплези. Джони посегна бързо с лявата си ръка и го хвана за врата. В същото време стовари кокалестия си юмрук върху носа на Уил. Юмрукът му бе жалък на вид, но очевидно можеше да причинява болка, която пролича от разнеслия се писък. Останалите деца нададоха изплашени викове, а Джени, сестрата на Джони, се втурна вкъщи.

Той отблъсна Уил, ритна го жестоко в краката, след това го сграбчи и натика лицето му в праха. Не го пусна, докато не натри няколко пъти лицето му в праха. В този момент долетя преbledняла майка му, обзета

от безпокойство и майчински гняв.

– Защо не ме остави на мира? – отвърна Джони на нейните упреци.
– Не вижда ли, че съм уморен?

– Аз съм голям колкото тебе – викаше сърдито Уил от прегръдките на майка си, с лице, изцапано от сълзи, кал и кръв. – Сега съм висок колкото теб, а ще стана и по-голям. Тогава ще те пречукам, помни ми думата.

– Трябва да ходиш на работа, щом си толкова голям – озъби се Джони. – Така си е. И ти трябва да се трудиш. Време е вече майка ти да те прати на работа.

– Той е още много малък – възрази майката. – Не виждаш ли, че е още дете?

– Аз бях по-малък от него, когато започнах да работя.

Джони отвори уста да изкаже цялата несправедливост, с която се бяха отнесли към него, но устата, му се затвори, без да продума нищо. С мрачен израз на лицето той се обърна и влезе вкъщи да спи. Вратата на стаята му беше отворена към кухнята, за да влиза топлина. Докато се събличаше в полутъмната стая, той чу как майка му разговаря с една

съседка, която беше влязла вътре. Майка му плачеше и думите й се прекъсваха от хълцания.

– Не мога да разбера какво става с Джони – чуваше я да говори той.
– Не е бил никога такъв. Беше търпелив като ангел. Но е добро момче – побърза да го защити тя. – Работи съвестно. Истина е, че тръгна много рано на работа, но за това не съм виновна аз. Убедена съм, че правя всичко, което е

по силите ми.

От кухнята се дочу продължително хълцане и като затваряше очи, Джони промърмори на себе си:

„Истина е, че цял живот работя съвестно.“

На следната сутрин майка му отново трябваше да го разтърсва силно, за да го откъсне от прегръдките на съня. Последва оскъдна закуска, дълго ходене в тъмнината и бледата зора на деня, която се сипваше над покривите на къщите и на която Джони обръщаше гръб, когато влизаше през портала на фабриката. Започваше нов ден от безкрайната върволица дни, които по нищо не се различаваха един от друг.

Въпреки всичко в неговия живот имаше разнообразие – когато смеяше една работа с друга или когато се разболееше. На шест години той беше и баща, и майка за Уил и останалите още по-малки деца. На седем постъпи във фабриката, където навиваше макари. На осем години се

премести в друга фабрика. Новата му работа беше учудващо лека. Всичко, което се изискваше от него, бе да седи с малка пръчка в ръка и да направлява потока от платно, който течеше непрестанно край него. Този поток излизаше от една машина, минаваше през нагорещен цилиндър и продължаваше нанякъде. Джони седеше през цялото време на едно място в помещение, където не проникваше дневна светлина, а над главата му трептеше газената лампа. Така сякаш и той се превръщаше в част от механизма.

Въпреки влажната топлина Джони се чувствуваше много щастлив на тази работа, защото младостта изпълваше съзнанието му с блянове и илюзии. Докато очите му следяха димящото платно, което течеше безспир край него, мечтите му го пренасяха в един великолепен свят. Работата не изискваше никакво движение, нито пък никакъв размисъл. И Джони започна да мечтае все по-рядко и по-рядко, докато накрая умът му стана муден и бавно подвижен. Освен това той печелеше по два долара седмично, а с два долара човек успява само да прекрачи прага на гладната смърт и да поддържа съществуването си чрез хроническо недосяждане.

Когато стана на девет години, Джони загуби работата си, защото се разболя от морбили. Щом оздравя, той постъпи в една стъкларска фабрика. Тук плащаха, повече, но се изискваше сръчност. Работеше се на парче и колкото по-голяма сръчност проявяваше, толкова повече печелеше. Тук имаше стимул. Под влияние на този стимул той стана забележителен работник.

Работата беше проста: привързваш стъклените запушалки към малки шишета. На пояса му висеше снопче връзки. Той притискаше шишетата между коленете си, за да може да работи с две ръце. От приведеното положение, в което седеше, тесните му рамене се прегърбиха, а гръдният му кош беше свит по десет часа на денонощие. Това бе вредно за белите дробове, но затова пък за един ден Джони успяваше да привърже запушалките на триста дюзини шишета.

Управителят се гордееше с него и водеше посетители да го гледат как работи. За десет часа през ръцете му минаваха по триста дюзини шишета. Това означаваше, че той бе придобил съвършенството на машината. Излишните движения бяха премахнати напълно. Всяко движение на слабите му ръце, всяко движение на тънките му пръсти беше бързо и отмерено. Работеше с голямо напрежение, в резултат на което стана много нервен. Нощем и в съня си напрягаше мускули, а през деня нямаше време да спре и почине. Джони работеше по цял ден и мускулите му

непрестанно бяха напрегнати. Лицето му доби жълтеникав цвят, а кашлицата се усили. Сетне пневмонията поразил слабите му бели дробове в хлътналия гръден кош и той загуби работата си в стъklarската фабрика.

Джони се върна отново в ютената фабрика, където по-рано навиваше макари. Сега му предстоеше повишение. Беше добър работник. Щеше да се премести в отделението за колосване, а по-късно – в тъкачната. Оттам нямаше накъде да се развива, освен да повишава квалификацията си.

Машините сега се въртяха по-бързо, отколкото,

когато работеше тук първия път, но за сметка на това умът му работеше по-бавно. Сега Джони вече не мечтаеше, въпреки че ранните му години бяха изпълнени с мечти. Веднъж дори се влюби. То бе по времето, когато направляваше платното над топлия цилиндър. Обект на любовта му беше дъщерята на управителя. Тя бе много по-голяма от него, вече госпожица, а той я видя само петшест пъти, и то от разстояние. Но това нямаше никакво значение. На повърхността на платнения поток, който течеше пред него, Джони рисуваше блестящо бъдеще, в което той извършваше чудеса, изобретяваше фантастични машини, виждаше се даже собственик на фабриката, а накрая вземаше любимата в прегръдките си и я целуваше невинно по челото.

Но това бе много отдавна, преди още да се състари и когато можеше да обича. По-късно тя се омъжи и замина, а неговият мозък задрямва. Все пак това бе едно чудесно преживяване и той често си спомняше с удоволствие за него, така както мъжете и жените си спомнят за времето, когато са вярвали във феи. Той никога не бе вярвал във феи, нито в Дядо Коледа, но сякаш бе вярвал в щастливото бъдеще, което въображението му беше рисувало върху

димящото платно.

Той възмъжа много рано, Юношеството му започна на седем години, когато получи първата си заплата. У Джони се породил някакво чувство на независимост и оттогава отношенията между него и майка му се променили. Той се държеше с нея като равен – като човек, който сам печели хляба си и е извоювал своето място в живота. Възмъжаването, пълното възмъжаване, настъпи на единадесет години, когато за шест месеца премина на нощна смяна. Децата престават да бъдат вече деца, щом почнат да

работят на нощни смени.

В живота му имаше няколко значителни събития. Едното от тях бе, когато майка му купи калифорнийски сушени сливи. Другите две –

когато тя направи крем карамел. Тогава майка му, разказа за едно великолепно ядене, което щяла да направи – „плаващ остров“, както то нарече тя, „по-вкусен и от крем карамела“. Години наред Джони очакваше с нетърпение деня, в който щеше да седне на масата с „плаващия остров“ пред себе си, докато накрая при

числи и тази своя мечта към неосъществимите бланове.

Веднъж намери на тротоара сребърна монета от двадесет и пет цента. Това също представляваше голямо събитие в живота му, защото има трагични последици. Той знаеше как трябва да постъпи с монетата още в мига, в който тя блесна пред погледа му, преди да я бе вдигнал от земята. Храната въщи, както обикновено, не достигаше. Трябваше да отнесе монетата там, както правеше всяка съботна вечер със своята заплаща. Беше му съвсем ясно как трябва да постъпи, но Джони никога не бе харчил пари за себе си, а така жадуваше за бонбони. Страшно обичаше бонбони, а ги бе вкусвал само в паметни дни от своя живот.

Той не се и помъчи да се оправдае. Знаеше добре, че върши грях, но въпреки това прегреша съвсем преднамерено, като похарчи петнадесет цента за бонбони. Останалите десет запази за бъдещи пиршества и тъй като не бе свикнал да носи пари в себе си, ги изгуби. Това се случи по времето, когато се терзаеше от угризенията на съвестта, и затова прие загубата на парите като божие наказание. Джони изпитваше особено чувство, че страшният и гневен бог е някъде наблизо и го наблюдава. Бог го видя и веднага изпрати своето наказание, като му отне възможността да затъне напълно в греха.

В съзнанието си той винаги отчиташе тази постъпка като голямо престъпление в живота си и когато обръщаше поглед към миналото, съвестта му се пробуждаше и го терзаеше наново. Това смяташе за единственото тъмно петно върху своята чест. Възпитан в такъв дух, Джони винаги се разкайваше за своята постъпка. Не беше доволен от начина, по който изхарчи монетата. Можеше да я употреби по-разумно и ако тогава знаеше, че бог праща веднага наказание, щеше да го надхитри, като похарчи цялата монета наведнъж. Когато се връщаше отново към миналото, той похарчваше монетата хиляди пъти и всеки път по-успешно от предишния.

Джони имаше и друг спомен от миналото, смътен и избледнял, но запечатан завинаги в душата му. Споменът бе свързан с жестоките крака на баща му и бе по-скоро кошмар, отколкото спомен за нещо

определено – по-скоро някакво възприятие, което кара човек да се унася в сън и да се връща сред прадедите, които живеели по дърветата.

Този спомен никога не се явяваше на Джони на дневна светлина. Той се явяваше нощно време, в момента, когато съзнанието му постепенно отслабваше и замираще в съня. Събуждаше се, обзет от силен страх, и в първия миг му се струваше, че е легнал напреки на леглото. До себе си виждаше неясните очертания на майка си и баща си. Не помнеше как изглежда баща му. От него имаше само едно впечатление – че има жестоки крака и безмилостни

ритници.

Ранните му спомени се влачеха в живота заедно

с него, а нови нямаше. Всички дни приличаха досущ един на друг. Вчерашният ден или миналата година бяха същите, както и хиляда години или една минута. Нищо не се случваше. Нямаше събития, които да бележат хода на времето. То бе престанало да се движи и стоеше като замръзнало на едно място. Движеха се само въртящите се машини, но и те не отиваха никъде, въпреки че се въртяха все по-бързо.

Когато стана на четиринадесет години, той премина на работа в отделението за колосване. Ето това представляваше вече голямо събитие. Най-после се случи нещо, което, извън сънищата и седмичната заплата, заслужаваше да се запомни. Това събитие бележеше началото на цяла ера. То представляваше нещо като машинни олимпийски игри, нещо, с което започна ново летоброене. „Когато започнах да работя в отделението за колосване“ или „след“, или „преди да започна да работя в отделението за колосване“ бяха изрази, които можеха често да се

чуват от неговата уста.

Той отпразнува своя шестнадесети рожден ден с преминаване в тъкачната, където му дадоха стан. Тук отново имаше подтик за работа, защото се работеше на парче. И той отново се отличи, защото фабриките бяха превърнали глината, от която беше създаден, в чудесна машина. В края на третия месец заработи на два стана, а по-късно – на три и четири.

Към края на втората година, откакто започна работа в тъкачната, Джони изтъкаваше повече и от най-добрия тъкач и около два пъти повече от по-несръчните работници. Колкото по наближаваше пълният разцвет на своята работна сила, толкова и работите вкъщи вървяха по-добре. Не можеше да се каже, че по-голямата му заплата покрива всички нужди. Децата растяха и ядяха повече. Ходеха на

училище, а учебниците струват пари. И някак си колкото по-бързо работеше, толкова по-бързо се увеличаваха цените. Даже наемът на жилището отскочи нагоре, макар, че къщата едва се крепеше на основите

си.

Джони се източи, но с високия си ръст изглеждаше по-слаб от всякога. Стана и по-нервен, а нервността го правеше сприхав и раздражителен. Децата научиха от многократен горчив опит, че не бива да се закачат с него. Майка му го уважаваше, задето печели повече, но през това уважение прозираше страх.

В живота на Джони нямаше радост. Той не разбираше как се изнизват дните. Нощем спеше с потиснато съзнание. През останалото време работеше, но съзнанието му беше съзнание на машина. Освен за работата си не мислеше за нищо друго. Нямаше идеали, а живееше с единствената илюзия, че пие превъзходно кафе. Джони бе товарно добиче. Не живееше никакъв духовен живот; въпреки това дълбоко някъде в гънките на мозъка му, без самият той да подозира, се отмерваха и анализираха всеки час от неговия труд, всяко движение на неговите мускули и се извършваше подготовка за едно бъдещо действие, което щеше да учуди не само него, но и целия малък свят, който го заобикаляше.

Една късна пролетна вечер той се прибра вкъщи, обзет от необикновена умора. Когато седна на масата, във въздуха се чувствуваше някакво напрегнато очакване, но той не забеляза нищо. Започна да се храни мълчаливо, като механично пяхаше в устата си поставената пред него храна. Децата ахкаха и мляскаха с уста, като изразяваха с това задоволството си. Но той не чуваше нищо.

– Знаеш ли какво ядеш? – най-последно попита отчаяно майка му.

Той устреми безжизнен поглед към поставената пред него чиния, а след това погледна майка си.

– „Плаващ остров“! – съобщи тържествено тя.

– О! – възкликна той.

– „Плаващ остров“! – извикаха в един глас и децата.

– О! – повторно каза той. Хапна две-три лъжици и добави: – Тази вечер нещо не съм гладен, Джони остави лъжицата, избута назад стола си и се надигна уморено от масата.

– Най-добре ще е да си легна.

Когато преминаваше през кухнята, краката му се влачеха много повече от друг път. Събличането му струваше огромни усилия, в очите му се появиха сълзи от напрежение, когато с мъка пропълзя в леглото, без да успее да свали едната си обувка. Чувствуваше, че в главата му нещо се надига и се издува и обвива мозъка му в мрак. Усещаше тънките си пръсти дебели колкото китката на ръката, а в крайчеца им някакво възприятие, смътно и неопределено като в мозъка. Кръстът го болеше

ужасно. Боляха го всички кости и цялото тяло. В главата му засвистяха, забучаха и затряскаха милиони станове. Всичко наоколо се изпълни с летящи совалки. Те сновяха насам-натам като бесни, а между тях проблясваха звезди. Той работеше сам на хиляда стана, те се движеха все по-бързо и по-бързо, а неговият мозък се насукваше със същата бързина и се превръщаше във вътък, който се навиваше на хилядите летящи совалки.

На следната сутрин Джони не отиде на работа. Беше твърде много зает с огромната работа, създадена от хилядите станове, които бучаха в главата му. Майка му отиде на работа, но преди това изпрати да извикат лекар. Той каза, че това е случай на остро грипно заболяване. Джени обслужваше брат си и изпълняваше нарежданията на лекаря.

Заболяването беше много сериозно и едва след седмица Джони се облече и пристъпи плахо из стаята. Лекарят каза, че след още една седмица той ще може да тръгне на работа. Майсторът на тъкачната го посети в неделя следобед, първия ден от оздравяването му. Той каза на майка му, че Джони е най-добрият тъкач във фабриката и че мястото му ще бъде запазено. Може да се върне на работа идната седмица.

– Защо не му благодариш, Джони? – попита обезпокоена майка му.
– Той беше толкова зле, че още не може да дойде на себе си – обясни тя, като

се помъчи да се извини с това пред гостенина,

Джони седеше прегърбен, забил очи в пода. Остана в същото положение дълго след като майсторът си беше отишъл. Навън бе топло и следобед той излезе и приседна на площадката пред къщата. От време на време устните му помръдваха. Изглеждаше зает с някакво безкрайно изчисление.

На следващата сутрин, щом времето се затопли, той отново седна на площадката. Този път в ръцете си държеше молив и хартия и продължи да изчислява с усилие и растящо учудване.

– Кое число идва след милиона? – обърна се той към Уил, който се връщаше от училище. – Покажи ми как се пише!

Следобед свърши изчисленията си. Продължаваше да излиза всеки ден на площадката пред къщата, но без хартия и молив. Цялото му внимание се насочваше към едно дърво, което растеше на улицата. Той го съзерцаваше с часове и с особено внимание следеше как вятърът поклаща клоните му и шумоли в листата. През цялата седмица изглеждаше вгълбен в разговор със себе си. В неделя, както си седеше на площадката, той се изсмя високо няколко пъти и разтревожи майка си, която

години наред не го бе чувала да се смее.

На следната сутрин, преди още да се разсъмне,:

тя се надвеси над леглото му, за да го вика на работа. Цялата седмица беше спал и затова се събуди лесно. Сега не се противеше, нито се опита да задържи завивките, които майка му отхвърли настрана. Продължи да лежи спокойно и също тъй спокойно каза:

– Няма смисъл, мамо.

– Ще закъснееш – рече тя, като мислеше, че той още не се е разсънил,

– Буден съм, мамо, и ти казвам, че няма смисъл. Остави ме на мира.

Няма да стана!

– Ще загубиш работата си! – извика тя.

– Няма да стана! – повтори Джони с необикновено равнодушен глас.

Тази сутрин и тя не отиде на работа. Новата болест на Джони не й приличаше на никоя от болестите, които знаеше. Можеше да разпознае треската и бълнуването, но това приличаше на лудост. ТЯ

дръпна завивките отгоре му и прати Джени да повика лекаря.

Когато той пристигна, Джони спеше спокойно, събуди се лесно и позволи да му премерят пулса.

– Нищо му няма – съобщи лекарят. – Много е изтощен, друго нищо му няма. Станал е само кожа и кости.

– Никога не е бил по-пълен – отвърна майка му.

– А сега, мамо, излез и ме остави да спя! Джони говореше бавно и кротко; по същия начин се обърна настрана и продължи да спи.

В десет часа се събуди и се облече. Отиде в кухнята и завари там майка си, доста уплашена.

– Аз заминавам, мамо – каза той, – и дойдох да се сбогуваме.

Тя скри лице в престилката, внезапно седна и заплака. Той чакаше търпеливо.

– Така си и мислех – рече тя през сълзи. – Къде отиваш? – попита накрая, като вдигна глава и го загледа със слисано лице, на което бе написано слабо любопитство.

– Не зная... където ми видят очите. Докато говореше, дървото, което растеше на улицата, изплува пред него с ослепителна яснота. Стори му се, че то се скрива някъде у самия него, за да може да го вижда, когато пожелае.

– А работата ти? – попита майка му с треперещ глас.

– Никога вече няма да работя.

– Боже мой, Джони! – проплака тя. – Не говори така.

Това, което каза Джони, ѝ звучеше като богохулство. Тя се ужаси от думите му, подобно на майка, която чува как детето ѝ отрича бога.

– Какъв дявол ти е влязъл в главата? – попита тя, като правеше плахи опити да придаде твърдост на гласа си.

– Цифри – отвърна той. – Просто цифри и нищо друго. Тази седмица много цифри минаха през главата ми и да знаеш колко е чудно!

– Нищо не разбирам – изхлипа тя. Джони се усмихна кротко и майката почувствува, че от предишната му раздражителност не е останала и следа.

– Ще ти обясня – продължи той. – Страшно

съм уморен. Какво ме уморява? Движението. Откакто съм се родил, се движа непрестанно. Уморен съм от това движение и отсега нататък няма повече да се движа. Помниш ли, когато работех в стъklarската фабрика? През ръцете ми минаваха триста дузини шишета на ден. Сега изчислих, че съм правил около десет различни движения за всяко шише. Това са тридесет и шест хиляди движения на ден. Десет дни – триста и шестдесет хиляди. Един месец – един милион и осемдесет хиляди движения. Да махнем тези осемдесет хиляди – говореше той с благородното снизхождение на филантроп, – да махнем! тези осемдесет хиляди, тогава за един месец пак се падат един милион, а това прави дванадесет милиона движения за година.

В тъкачницата извърших двойно повече движения. Това прави двадесет и пет милиона Движения;

годишно и ми се струва, че се движа така от милион години.

Тази седмица не съм се помръднал. По цели часове не правех нито едно движение. Уверявам те беше чудесно: ей тъй, просто да си седиш с часове и да не вършиш нищо. Никога по-рано не съм се чувствувал щастлив. Нямах време за това, защото непрестанно се движех. Не успях да опозная щастието. Отсега нататък няма да върша нищо. Все ще седя и все ще почивам, и после пак ще почивам.

– А какво ще стане с Уил и другите деца? – попита отчаяно-тя.

– Това е то, Уил и децата! – повтори той. Сега в гласа му нямаше никаква горчивина. Отдавна знаеше стремежите на майка си относно по-малкия брат, но мисълта за това не го измъчваше повече. За него всичко беше вече без значение. Дори и това.

– Зная, мамо, че мечтаеше да изучиш Уил за счетоводител. От това няма да излезе нищо; аз заминавам. Той трябва да тръгне на работа.

– И всичко това, след като те отгледах? – проплака отново тя и

понечи да закрие лице с престилката, но се отказа.

– Ти не си ме отгледала – отвърна той с нежна тъга. – Аз сам се отгледах, мамо, отгледах и Уил. Той е по-едър от мен, по-пълен и по-висок. Струва ми се, че когато съм бил малък, не си ме хранила

достатъчно. Когато Уил се роди и растеше, аз работех и припечелвах и неговата прехрана. Но с всичко това е свършено. Уил може да отиде на работа, както и аз направих, или да върви по дяволите, хич не ме е грижа. Аз съм уморен, заминавам. Няма ли да ми кажеш довиждане?

Майката не отговори. Беше скрила отново лице в престилката си и плачеше. Той се спря за момент на прага.

– Уверена съм, че правих всичко, което беше по силите ми – хлипаше тя.

Джони излезе от къщи и тръгна надолу по улицата. При вида на самотното дърво го обзе слабо задоволство. „Да, нищо няма да върша“ – промълви той на себе си полугласно. Погледна замислено към небето, но яркото слънце блесна в очите му и го заслепи.

Вървя дълго, като се движеше бавно. Мина край ютената фабрика. До ушите му достигна глухият тътен на тъкачната и той се усмихна. Това бе кротка, добродушна усмивка. Не изпитваше омраза към никого, даже и към бумтящите и трещящи машини. Не скърбеше за нищо, изпитваше само безкрайна жажда за спокойствие.

Колкото вървеше нататък, толкова къщите и фабриките оредяваха, а празните места ставаха все по-обширни. Най-после градът остана зад него, а той продължи да върви покрай железопътната линия по засипаната с листа пътека. Не пристъпяше като човек. Изобщо не приличаше на човек, а на някаква пародия на човешко същество. Беше изкривено, недорасло и безименно късче трепкащ живот, което се движеше като болна маймуна, с увиснали ръце, отпуснати рамене и тесни гърди, смешно и страшно.

Той мина край малка железопътна гара и легна на тревата под едно дърво. Лежа така през целия следобед. От време на време задрямваше и мускулите му потрепваха конвулсивно в съня. Когато се събудеше, продължаваше да лежи неподвижно, като наблюдаваше птиците или се заглеждаше в небето през клоните на дървото, под което бе легнал. Един-два пъти се изсмя на глас без причина.

Когато се здрачи и се спусна сумракът на настъпващата нощ, един товарен влак пристигна с грохот на гарата. Докато локомотивът лашкаше вагони по някаква странична линия, Джони се примъкна до влака. Отвори вратата на един празен вагон, неловко и с усилие се покатери в

него и затвори вратата след себе си. Локомотивът иззвири. Джони лежеше. на пода и се усмихваше в тъмнината.

КРАЙ

Jack London
The Apostate, 1906

Източник: <http://dubina.dir.bg>
Сканиране и обработка: Сергей Дубина, 11 май 2003

Публикация:

Джек Лондон, Разкази и новели
Книгоиздателство „ГЕОРГИ БАКАЛОВ“, ВАРНА, 1987
Анелия Бошнакова, Сидер Флорин, преводачи, 1987
Борис Дамянов, Желяз Янков, Сидер Флорин, Тодор Вълчев, преводачи, 1963

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/2223>]